

УДК 1 (091)

Науково-теоретичний альманах «Грані»
Scientific-theoretical almanac «Grani»«Grani». 2016. 138(10), 38-44.
doi:10.15421/1716103
www.grani.org.ua**Філософія і здоровий глузд**В.В. Чернишов¹

Стаття аналізує відносини філософії та здорового глузду. З'ясовано, що філософія постає як аналітика цілісної реальності суб'єктивного досвіду. Виявлено суперечність між принципами буденного мислення та принципами філософського мислення, що має характер антиномії. Встановлено, що для розмежування з буденним мисленням філософії знадобилося переосмислити розуміння мудрості. З'ясовано, що філософія постає як відчуження від здорового глузду. З'ясовано, що підставою здорового глузду є емоційність, з її зверненням до емації. З'ясовано, що автентична філософія орієнтується на мислення, поєднане з намаганням перевірити дані власного досвіду. Стверджується, що першим завданням філософського мислення є подолання сугестії здорового глузду, що уможливує самостійну аналітику досвіду суб'єкта. Здійснено опис принципів здорового глузду, з одного боку, та філософії, з іншого. З'ясовано, що здоровий глузд обмежується чуттєвою сферою, у той час як філософія вивисується над нею, здійснюючи раціональний аналіз переживання. Проаналізовано стосунок автентичної філософії до таких історичних феноменів, як філософська пайдейя, політичне та соціальне конструювання, схоластика. Розглянута інтерпретація філософії як науки, скерованої до отримання кінцевого «корисного результату». Стверджується, що зведення філософії до ролі служниці стало результатом відчуження від автентичного філософування.

Ключові слова: аналітика реальності суб'єктивного досвіду; автентичне мислення; любов до мудрості; мудрість; наука; суб'єктивний досвід; емпатія; феноменологія

Philosophy vs the common senseV.V. Chernyshov²

The paper deals with the antinomy of philosophy and the common sense. Philosophy emerges as a way of specifically human knowledge, which purposes analytics of the reality of subjective experience. The study reveals that in order to alienate philosophy from the common sense it was essential to revise the understanding of wisdom. The new, philosophical interpretation of wisdom – offered by Pythagoras – has laid the foundation of any future philosophy. Thus, philosophy emerges, alienating itself from the common sense, which refers to the common or collective experience. Moreover, the study examines the role of emotions, conformity and conventionality which they play with respect to the common sense. Next the author focuses on the role of philosophical intuition, guided with principles of rationality, nonconformity and scepticism, which the author professes the foundation stones of any sound philosophy. The common sense, described as deeply rooted in the world of human emotions, aims at empathy, as the purpose of philosophy is to provide the rational means of knowledge. Therefore, philosophy uses thinking, keeping the permanent efforts to check and recheck data of its own experience. Thus, the first task of philosophical thinking appears to overcome the suggestion of the common sense, which purposes the social empathy, as philosophical intuition aims at independent thinking, the analytics of subjective experience. The study describes the fundamental principles of the common sense, on the one hand, and those of philosophy, on the other. The author arrives to conclusion that the common sense is unable to exceed the limits of sensual experience. Even there, where it apparently rises to a form of any «spiritual unity», even there it cannot avoid referring to the data of commonly shared sensual experience; though, philosophy, meanwhile, goes beyond sensuality, creating a discourse that would be able to alienate from it, and to make its rational analysis. However, the authentic project of philosophy has not always remained faithful to itself, keeping its self-identity. A considerable part of that which now bears the name of philosophy has rather been an alienation of the original idea. Among these phenomena of the alienated philosophy, for example, we can mention a number of cases: the emergence of the philosophical paideia, political and social engineering, scholastics, and the interpretation of philosophy as a science that can (and should be) directed to gaining the ultimate positive result. All these witness the alienation from the authentic philosophical tradition, degrading philosophy to the role of a «servant-maid», which eventually brought to the ultimate rejection and denial of its profundity and its values. Finally, the study considers the place that the Modern philosophy has taken in emergence of the modern and contemporary science. He

¹ Кандидат філософських наук, доцент; Полтавський національний технічний університет ім. Юрія Кондратюка, 36011, Полтава, Першотравневий пр., 24

² PhD in philosophy, associate professor; Poltava Yuri Kondratuk national technical university, 24, Pershotravnevyi Ave., Poltava, 36011, Ukraine

³ Кандидат філософських наук, доцент; Полтавський національний технічний університет ім. Юрія Кондратюка, 36011, Полтава, Первомайський пр., 24
E-mail: christ.philosopher@gmail.com

states that there were a number of efforts – beginning with Rene Descartes – to create a new philosophy not upon the foundations of the love of wisdom, but upon the ones of the common sense. Although philosophers had easily recognised the falsity of this enterprise and had rejected this idea, these efforts did not pass away without effect, having caused the emergence of the modern and contemporary science, recognising as its true basis the common sense rather than any metaphysics.

Keywords: analytics of subjective experience; authentic thinking; empathy; knowledge; love of wisdom; phenomenology; science; subjective experience; wisdom

Философия и здравый смысл

В.В. Чернышов³

В статье анализируются отношения здравого смысла и философии. Выяснено, что философия возникает как аналитика целостной реальности субъективного опыта. Выявлено противоречие между принципами обыденного и принципами философского мышления, которое имеет характер антиномии. Установлено, что для эмансипации от обыденного мышления философии пришлось переосмыслить понимание мудрости. Выяснено, что философия появляется как отчуждение от здравого смысла. Выяснено, что основанием здравого смысла является эмоциональность, с ее обращениями к эмпатии. Выяснено, что подлинная философия ориентируется на мышление, соединенное с попыткой перепроверить данные субъективного опыта. Утверждается, что первоочередным заданием философского мышления есть преодоление суггестии здравого смысла, что и делает возможным самостоятельную аналитику субъективного опыта. Произведено описание принципов здравого смысла, с одной стороны, и философии с другой. Установлено, что здравый смысл ограничивается сферой чувств, тогда как философия поднимается над ней, осуществляя рациональный анализ переживания. Проанализировано отношение подлинной философии к таким историческим феноменам, как философская пайдейя, политическое и социальное конструирование, схоластика. Рассмотрена интерпретация философии как науки, направленной на получение конечного «полезного результата». Утверждается, что низведение философии до роли служанки стало возможным лишь в результате отчуждения от подлинного философствования.

Ключевые слова: аналитика целостной реальности; любовь к мудрости; мышление; мудрость; наука; субъективный опыт; эмпатия; феноменология

Peer-reviewed, approved and placed: 25.09.2016.

Постановка проблеми. Історія філософії має у своєму розпорядженні багатий фактичний матеріал щодо її відносин із буденною свідомістю – відносин, сповнених драматизму, що іноді навіть оберталася трагедіями – достатньо пригадати суд над Сократом, змушений від'їзд з Афін Аристотеля, вигнання Діогена, «репутацію чаклуна» Р. Бекона, процес Галілея, ба просто суцільне нерозуміння та насторожене ставлення з боку обивателів, з яким стикалися і яку, тією чи іншою мірою, відчули на собі практично всі філософи. Лінією напруги у цих стосунках була антитеза філософії і «здорового глузду».

Втім, коли ми постулюємо наявність антиномії буденного мислення і філософії, здається, перш за все, варто поставити питання щодо змісту цих понять: що у даному контексті ми розуміємо під «філософією» і який зміст вкладаємо у поняття «здоровий глузд»? Більше того, можна сказати, що прояснення цих питань, не говорячи вже про вирішення даної проблеми, стоїть у прямому зв'язку з питанням про самототожність і самоідентифікацію філософії, що є одним із наріжних питань будь-якого автентичного філософування.

Аналіз досліджень і публікацій. Грунтовні й безпосередні філософські дослідження даної проблематики є нечисленими, хоча цієї проблеми, так чи інакше, не може уникнути жоден філософуючий. Вважається, що Аристотель був першим, хто спробував здійснити філософський аналіз поняття «здоровий глузд». Після нього ця проблема потрапляла у фокус уваги і ставала предметом більш чи менш детальної розробки різних філософів, наприклад таких як Цицерон, Марк Аврелій, Т. Аквінський, Г. Арендт,

А. Бергсон, Дж. Берклі, Дж. Бітті, Дж. Віко, Л. Вітгенштайн, Г. Гадамер, Г.В.Ф. Гегель, К. Гельвецій, Д. Г'юм, Р. Декарт, Ф. Енгельс, І. Кант, Дж. Локк, К. Маркс, Дж. Е. Мур, Г. Сідгвік, Д. Стюарт, Т. Рід, А. Фергесон, Г.К. Честертон, А. Шефтсбері та ін. У сучасній філософській літературі ця тема здобувала свого висвітлення у працях Г.Є. Аляєва, О.В. Артемьєвої, В.С. Горського, П. Грегорича, О.А. Івіна, А.Є. Лебідя, В.І. Кудашова, М.К. Мосієнко, І.П. Нікітіна, О.О. Панича, А.Є. Решетової, С. Рінард та ін. Головними контекстами, в яких велося обговорення цієї проблематики, були історико-філософський контекст, філософія науки, соціальна та політична філософія.

Мета дослідження. Дослідження має на меті здійснити опис феноменів філософії та здорового глузду, описати принципи їх кореляції та дивергенції.

Виклад основного матеріалу. За своїм номінальним значенням філософія – це «любов до мудрості». Проте, відомо, що поняття мудрості не відрізняється однозначністю. Принаймні, навіть побіжний аналіз цього поняття відкриває цілу низку його розумінь: буденне, релігійне, наукове, філософське розуміння мудрості. Не менш складним видається і інтерпретація поняття «любов» або «дружба» (грець. – «φιλία») у контексті інтерпретації імені «філософія». Можливо, у самому імені «філософія» ми зустрічаємось з імпліцитним постулатом щодо певного типу мислення – філософської рефлексії, що має своїм відповідним пунктом людську чутливість, поступово переходячи до раціонального осмислення дійсності, створення раціональної картини світу.

На початку своєї «Метафізики» Аристотель го-

ворить, що «філософія починається зі здивування» [13, р. 982] – подиву, що спричинений чимось незвичайним, чимось, що виходить за межі нашого буденного досвіду. Можна припустити, що Геракліт міг би сказати, що філософія починається з плачу [27, р. 186-187], а Демокрит, що вона починається – зі сміху [там само]. Загальновідомим став той факт, що Сократ вважав найліпшим початком філософування дружню іронію, що виводить людину з кола самозакоханості [23], Декарт – сумнів, а екзистенціалісти вважали, що філософія народжується з занепокоєння, втоми і відчаю, відчуття – радше ніж усвідомлення – абсурдності людського існування. Іудео-християнська релігійна традиція виводила її початок із «страху Господнього» (Прип. 1,7) – послуху людини Боже-ственному мановінню, що є гласом Божим у людині, що кличе до істини та добродісного життя. Г. Скворода міг би сказати, що його філософія почалася з почуття «насолоди, змішаної зі страхом» [10, с. 1337, 1349]. Тобто, можна сказати, що філософія починається з інтуїції, почуття, емоції, і тільки згодом стає справою розсудку – перетворюється на ту пресловуту раціональність, про яку говорять у підручниках, для того, щоб як казав Спіноза: «...non ridere, non lugere, neque detestari, sed intelligere...» – «...не сміятися, не плакати, не відчувати відразу, а розуміти...» [14, р. 52] – проте, це радше надзавдання. Отже, можна сказати, що початок філософії лежить у потаємній сфері ірраціонального, а сама філософія є переведенням цього ірраціонального у сферу раціонального.

А отже, саме ім'я філософії вказує на цей глибинний зв'язок із сферою ірраціонального – «любов до мудрості», «дружба з мудрістю». Як любов, так і дружба не дуже піддаються раціональному аналізу, як про те було добре відомо вже Платону (напр., див.: його діалоги «Лісид», «Бенкет», «Ерасти»), хоча, навіть до сьогодні, філософи не полишають надії розчаклувати ці таємниці, дослідивши їх у раціональній формі [напр., див.: 3]. Втім, єдине, що тут можна сказати з певністю, що і ірраціональне, і раціональний аналіз мають місце в суб'єкті – цілісній реальності суб'єктивного досвіду, а аналітика цієї реальності і зветься філософією.

Отже, можна сказати, що філософія починається з певної інтуїції, специфічного переживання, котре стає причиною первинного філософського досвіду. Це переживання, ця інтуїція, з якої починається філософія, має глибоко інтимний, особистісний характер, що обумовлює (і уможлиблює) таке розмаїття «досвідів» початку філософії – від простого подиву до таких (афективних) станів як плач, сміх, відчай, втома, огида, радість, острах, насолода, тощо.

Ця інтуїція напрочуд відмінна, відрізняється від того загального чуття, котре відоме під іменем *sensus communis*, або українською зветься здоровим глуздом. Більше того, на наш погляд, не просто відмінна, а протилежна, якщо звернути увагу на інтерпретацію *κοινὸν αἴσθησις* Аристотелем [12, р. 425] та його коментаторами [21], ба більше *sensus communis* – латинською риторично-філософською традицією, передує в особі Цицерона [16, р. 10].

Це філософське чуття, філософська інтуїція веде до νόησις-у – відкриває двері мисленню, тоді як здоровий глузд є чи не єдиною підставою спільного сприйняття дійсності та емпатії, чим він, власне, і обмежується, як свого часу майстерно унаочнив Дж. Віко [25, р. 150-160].

Одним з головних завдань мислення, котре приходить разом із філософською інтуїцією і, зрештою, зветься філософією, є саме перевірка картини світу, переконань і упереджень, котрі здоровий глузд пропонує обивателям, видаючи їх за беззастережні факти, ба більше – істини їхнього існування. Проте, для того, щоб здійснити це завдання, потрібно вийти за межі цього самого здорового глузду, відсторонитися від нього, подолати сугестію емпатії. Результатом цих пошуків стає опозиція «здорового глузду» і філософії.

Філософи ніколи не жалували тих, хто так і не зважився на мислення. Від Піфагора, крізь всю історію філософії тягнеться ниточка більш чи менш тонкого, а то й відверто вираженого презирства філософів до «натовпу», «черні», «простих людей» та «їхнього здорового глузду». Чого тільки вартує Гераклітове: «Більшість не мислить... не розуміє, а марить...» [18, S. 65] або Платонове: «Народ ніколи не буде філософом» [24, р. 494], або Ніцшеанське: «Втікай у свою самотність! Ти жив близько від мізерних і жалюгідних. Втікай від їхньої невидимої помсти!» [7, с. 52], або навіть Горацийовсько-Сквородинівське: «Porticibus, non iudiciis utere vulgi» – «По мосту-мосточку с народом ходи, а по разуму его себе не веди» [10, с. 438].

Також можна згадати відому суперечку про свободу волі, на зорі Нового часу, між Еразмом з Роттердама та «батьком Реформації» Мартіном Лютером – останній був просто «живим втіленням» здорового глузду, помноженим на релігійний запал, позбавлений як глибокого філософського, так і містичного коріння.

Р. Декарт, здається, спочатку ніби хотів заснувати нову філософію на засадах здорового глузду, проте відмовився від цієї ідеї, хоча його розуміння *le bon sens*, зрештою, стало практично канонічним, еталонним для культури Нового часу – культури практичного розуму. Втім, незважаючи на відмову від цього проекту, докладені зусилля не лишилися безплідними, спричинивши і запустивши процес поступової емансипації науки Нового часу – в основу якої лягли ідеї здорового глузду та (самодостатності) практичного розуму – від філософії. Томас Рід і його послідовники, мабуть чи не єдині філософи, котрі є винятком з цього загального ставлення філософів до «здорового глузду», втім, цей виняток скоріше підтверджує правило, ніж спростовує.

Щоправда, «здоровий глузд» теж не барився з відповідями. Численні анекдоти про Фалеса, Піфагора, Платона, кініка Діогена та інших – частина яких збереглася до наших часів – головною збіркою яких є праця Діогена Лаерція [19], втім, існують і інші [напр., див.: 1, 2, 11, 15, 18], можна припустити, що збереглася жалюгідно мала частина – свідчить про

те, що філософи були предметом постійної уваги і нетривіальної цікавості людської більшості, проте, разом з тим, представники «здорового глузду» відчували свою відмінність, ба радше відмінність поведінки філософів, що видавалася їм іноді загадковою, хоча частіше ексцентричною, а то й просто дивакуватою до безглуздя, що надзвичайно їх дратувало.

До цього можна додати ще старання комедіографів – від Аристофана до Мольєра і далі, котрі також не барились показати філософів радше у комічному світлі. Щоправда, можна згадати і більш трагічні випадки зіткнень філософії зі «здоровим глуздом»: суд і страту Сократа, вигнання Аристотеля, суд і страту Боеція, процес Галілея, звинувачення в атеїзмі Т. Гоббса та Д. Г'юма тощо.

Можливо найбільш вдалими і переконливими, ба можна навіть сказати архетипічним зображенням філософа в очах нефілософів лишається «Фауст» Гете. Щоправда, Гете був сам певною мірою філософ, хоча й особливого штибу, й можливо саме тому, попри власне вчене незнання та підступності «здоровомислячого» Мефістофеля, його Фауст все ж потрапляє до Раю, хоча й у незбагнений, ірраціональний спосіб – розуміння якого, до речі, лежить поза межами здорового глузду.

Отже, філософія відцуралася здорового глузду – й справедливо, оскільки саме її буття конституїване певним відчуженням від здорового глузду, намаганням піднятися над ним, перевірити справедливість його вимог та претензій. Більше того, момент відчуження від здорового глузду і став моментом народження філософії – вона народилася як відчуження здорового глузду, коли Піфагор сказав, що «ніхто не може бути мудрим, окрім єдиного Бога, решту ж можна назвати тільки такими, що прагнуть мудрості...» [19, р. 12-13]. А отже, можна зауважити, що для того щоб здійснити цей радикальний розрив з традицією здорового глузду, філософія навіть мусила переосмислити саме поняття мудрості.

Тобто, можна сказати, що виникнення філософії було пов'язане з відчуженням (емансипацією) від загальноприйнятої – базованої на «здоровому глузді» – картини світу. На зорі цивілізаційної історії людства філософія виникає в результаті відчуження – як постають всі речі цього світу, що набувають іншої форми, порівняно з їхніми попередниками.

Подолавши тиранічне плебейство «здорового глузду», філософія перетворилася на легітимну господарку і пані – «будинку Премудрості», царицю знання й будь-якої чесноти. Це перше відчуження не було відчуженням від самої суті філософії і філософування, якраз навпаки – це був доцентровий рух, у результаті чого сформувалося саме сутнісне ядро філософії і філософування, постали перші філософські школи, оформилася базова філософська традиція. Втім, упродовж свого існування, філософії далеко не завжди вдавалося зберегти цю самототожність.

Любов до мудрості, при всій висоті її устремлень, іноді теж втрачала свій рівень та свою інтенсивність. Буденність насувалася, переходячи у наступ. І можливо справа тут навіть не у втомі філософів від філо-

софії, хоча, як те було добре відомо вже Платону, – іноді найчистіші душі втомлюються від споглядання буття, відсторонюються від нього й через це озирання, повертаючись до *μηδὲν*. Можливо, справа була зовсім в іншому, доволі банальному – потребі відстояти своє право на філософування, ба навіть примирити себе зі «здоровим глуздом», унаочнюючи для не мислячої більшості необхідність і корисність мислення, принаймні окремих представників соціального тіла полісу.

Вже Фалес – котрого, з легкої руки Аристотеля, прийнято вважати першим філософом – безпосередньо зіткнувся з цією проблемою. У його випадку витівки з «олив'яними пресами» та передбачення сонячного затемнення, здається, суттєво допомогли справі – вражена його «незбагненою мудрістю» більшість нарешті дала Фалесу жити так, як він того хотів, хоча й не без епізодичних втручань, зазирань і насмішок – наприклад, можна згадати відомий анекдот, як уже старий Фалес пішов спостерігати за зоряним небом і не помітивши ями впав у неї, що викликало сміх і ущипливі зауваження молодій служниці, котра до того ж – за твердженням окремих авторів – була навіть не гречанкою, а фракійкою.

Піфагор, Зенон, Сократ, Платон, Аристотель та багато інших філософів намагалися виправдувати своє існування «суспільною користю» – займаючись вихованням молоді, політичною діяльністю та соціальним моделюванням, проте не секрет, що, наприклад, у софістів ці речі виходили набагато вправніше, й з набагато більш прогнозованими, очікуваними та бажаними державі (і здоровому глуздові) результатами. З іншого боку, така активність суттєво впливала на саму філософію – філософія перетворювалася з «половання на мудрість» на повчання, пропедевтику до політичної, ба якоїсь іншої діяльності, на виховання – *παιδεία*.

Народження філософської *παιδεία* [8] маркує *rescato originale* філософії, а Платонова «Республіка» є першим яскравим документом цього гріхопадіння – філософія перетворилася на служницю політики, скерувавши свою активність з вільного пізнання дійсності на педагогічну активність, метою якої є «виховання добрих громадян» і «лад у державі».

Подібно Ніцшевському Заратустрі, «сповнившись своєю мудрістю», філософія ніби сходить з гори у світ «звичайних людей». Відсторонившись від споглядання небесних сфер та буттєвих принципів, «старанного дослідження природи речей» [15, р. 398], вона перетворюється на служницю, котра намагається догодити «звичайним людям», нефілософам, прагнучи чогось їх навчити. Відбувається напівсвідомий кенозис філософії, що межує з самозреченням – вона перетворюється спочатку на служницю здорового глузду, потім – теології, зрештою – науки.

Давньогрецька філософська *παιδεία* [8], латинська *scholastica* та філософія Нового часу – феномени, котрі мали місце у напрочуд відмінних історичних контекстах, проте фундаментально у них більше спільного ніж відмінного – філософія втрачає тотожність самій собі, виходячи з власного кола, перетво-

рюючись на служницю, мета якої – служіння іншим предметам, вирішення інших завдань. Ця служниця не може задовольнитися вченим незнанням – єдиним, справжнім знанням на яке вона здатна. Здоровий глузд починає вимагати від неї не втішання чи розради від екзистенціального суму, а позитивної системи, котра прислужилася б до зростання нового й корисного знання. Пам'ятками цих філософських спроб служіння справі здорового глузду, теології, а згодом і науці є велична архітектура середньовічних сум та карколомні системні побудови філософів Нового часу.

Втім, це служіння, попри свої очевидні (чи удавані?) шляхетність і корисність, є радше відчуженням від справи дійсно живого філософування. Зрештою, ніби отямившись, як той самий Заратустра, філософія могла б виголосити: «Світло зійшло на мене – не до людей промовлятиме Заратустра, а до супутників! Заратустра не повинен бути пастирем і собакою в отари!..» [7, с. 22]. Тобто, можна сказати, що тут ми спостерігаємо певне відчуження філософії від власної сутності, ба ліпше – власного *λόγος*-у. Філософія не перестає бути собою, але переходить у іншу модальність – її метою стає реалізація певного цілепокладання (служіння), котре, у свою чергу, має на меті щось інше, відмінне від філософування – виховання молоді, політичне або соціальне конструювання тощо. Також можна відзначити, що це відчуження пов'язане з нав'язаною філософії «роллю служниці» й є не чим іншим як «поневоленням філософії», зведенням її, так би мовити, з небес на землю. Це відчуження стає можливим лише за умови високого авторитету філософії у широкому колі обивателів. Втім, тривале виконання нею ролі служниці мало своїм результатом якраз протилежне – зневагу до неї. Справи не виправила навіть спроба Декарта створити «нову філософію» – людський світ – світ «вічного Фауста» та «*bestia cupidissima rerum novarum*» [26, S. 56] вимагав чогось нового – цим новим і стала наука Нового часу, що постала, з одного боку, як побічний результат відчуженої філософської діяльності, тоді як з іншого – як антитеза, заперечення філософії.

Поступовий вихід з філософії конкретних наук маркує цілком новий феномен – народження сучасної науки. Зрештою цей процес, як це не дивно, був радше «хворобою, що не до смерті», він маркував швидше санацію, ніж занепад філософії, хоча криза, що була спричинена відходом з лона філософії останньої з емпіричних наук – психології, давала підстави – деяким емоційним критикам – говорити навіть про втрату філософією свого предмета, ба навіть про «смерть філософії».

Таким чином, можна сказати, що, розглядаючи процес виходу конкретних наук з лона філософії, ми маємо справу з закономірним, проте, периферійним щодо філософії і філософування процесом – становлення нової науки, котра користується здобутками філософії, але при цьому майже повністю заперечує її базові цінності, та й самоцінність філософії як такої.

Висновки. Узагальнюючи все вищесказане, можемо зробити наступні висновки:

По-перше, з'ясовано, що філософія постає як

специфічний спосіб людського пізнання дійсності – аналітика цілісної реальності суб'єктивного досвіду. Вже на самому ранньому етапі свого існування, чи не перше до чого вдалася філософська рефлексія, стало переосмислення самого поняття мудрості, що маркувало межу між філософією та буденним мисленням. Нова інтерпретація мудрості уможливила самобутнє становлення філософії як альтернативної традиції – поряд із традицією здорового глузду – людського осягнення дійсності.

По-друге, доведено, що філософія постає в результаті відчуження від буденного мислення та його узагальнених принципів, відомих під іменем здорового глузду, котрий покликається на так званий «спільний досвід» або «колективний досвід» переживання дійсності, що при більш уважному розгляді виявляються не більше як фікціями свідомості, що уможливають софізми та маніпулювання людьми з непробудженою свідомістю.

По-третє, здійснений порівняльний опис здорового глузду і філософської інтуїції дозволяє стверджувати їхню принципову відмінність, ба навіть протилежність. Здоровий глузд відкривається як узвичаєне існування, головними ознаками якого є емоційність, конформізм та конвенційність. Філософія, натомість, відкривається як раціональне пробудження, духовне чуття, із постійним намаганням перевірки даних власного досвіду, в основі цієї інтенційності лежить скептичне сприйняття конвенційної картини світу певної людської спільноти. Результатом цього є принципова відмінність у цілепокладанні здорового глузду і філософії – здоровий глузд має на меті формувати певну суспільну емпатію, тоді як філософська інтуїція відкриває двері самостійному мисленню, уможливує аналітику суб'єктивного переживання – досвіду суб'єкта. Першим завданням філософського мислення стає саме подолання сугестії здорового глузду.

По-четверте, нами був здійснений опис фундаментальних засад та головних принципів на яких постає здоровий глузд, з одного боку, та філософіз іншого. З'ясовано, що здоровий глузд обмежується чуттєвою сферою – навіть там, де він піднімається до формування певної «духовної спільності», все одно він не може уникнути «заземлення» на чуттєвість, постійних апеляцій до пережитого «спільного досвіду» – той час як філософія прагне вийти за межі чуттєвості, формуючи дискурс, що вивисується над сферою чуттєвості – відбувається відчуження від переживання, здійснюється його раціональний аналіз. У такий спосіб можна стверджувати, що здоровий глузд, ґрунтуючись на емоційності, є підставою емпатії, тоді як філософія – раціонального осягнення дійсності.

По-п'яте, також з'ясовано, що філософський проєкт не завжди зберігав самототожність, а значна частина того, що зараз називають філософією, є скоріше відходом від первинного, автентичного сенсу філософування – появу філософської пайдейї, політичне та соціальне конструювання, народження середньовічної схоластики і інтерпретація філософії як науки, що

може бути скерована до отримання кінцевого корисного результату – все це ми схильні інтерпретувати як відчуження від справжнього, автентичного філософування, фігурально висловлюючись, зведення філософії до ролі служниці, що врешті – решт приводило до остаточного заперечення її цінності.

Шосте, за результатами нашого аналізу можна стверджувати, що у контексті філософії Нового часу – починаючи від Р. Декарта – була здійснена спроба

побудови «нової філософії» не на засадах любові до мудрості, а на засадах здорового глузду та практичного розуму. Хибність і нежиттєздатність цього проєкту була розпізнана вже Декартом, котрий зрештою повернувся до традиційної філософської позиції, втім, побічним результатом цих спроб і зусиль стало народження науки Нового часу, основаної скоріше на здоровому глузді, ніж на філософії, і виступаючої у прямій опозиції до останньої.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Авл Геллий. Аттические ночи. Книги I-X [Текст] / Пер. с латинского под общ. ред. А.Я. Тыжова. – СПб. ИЦ «Гуманитарная Академия», 2007.
2. Авл Геллий. Аттические ночи. Книги XI—XX [Текст] / Пер. с лат. под общ. ред. А.Я. Тыжова, А. П. Бехтер. – СПб. ИЦ «Гуманитарная Академия», 2008.
3. Гильдебранд Д. Метафизика любви [Текст] / Дитрих фон Гильдебранд; [Пер. с нем. А.И. Смирнова]. – СПб.: «Алетейя», ТО «Ступени», 1999.
4. Ивин А.А. Современная философия науки [Текст] / Александр Архипович Ивин. – 2-е изд. – М. – Берлин: Директ-Медиа, 2015.
5. Кудашов В.И., Мосиенко М.К. Функции здравого смысла в обыденном сознании [Текст] / В.И. Кудашов, М.К. Мосиенко // Вестник НГУ. Серия: Философия. – 2004. – Том 12, выпуск 3. – С. 19-24.
6. Лебідь А.С. На захист здорового глузду реалістичної теорії істини Дж. Е. Мура [Текст] / А.С. Лебідь // Науковий вісник Чернівецького університету. Збірник наукових праць. Вип. 726-727. Філософія. – С. 14-18.
7. Ніцше Ф. Так казав Заратустра. Жадання влади [Текст] / Фрідріх Ніцше; пер. з нім. А. Онишко, П. Таращук. – К.: Вид-во «Основи»; Вид-во худ. літ. «Дніпро», 1993.
8. Прокопенко В.В. Философская пайдейя и платоновский вопрос [Текст] / В.В. Прокопенко. – Х.: Монограф СПДФЛ Чальцев А.В., 2012.
9. Решетова А.Е. Здравый смысл в контексте обоснования философского знания [Текст] / Анастасия Евгеньевна Решетова. Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук (специальность 09.00.11 – социальная философия). – Чебоксары: ФГОУ ВПО «Чувашский государственный университет имени И.Н. Ульянова», 2008. – 144 с.
10. Сковорода Г. Повна академічна збірка творів [Текст] / За редакцією проф. Леоніда Ушкалова. – Харків-Едмонтон-Торонто: Майдан; Видавництво Канадського Інституту Українських Студій, 2011.
11. Aelianus. Varia historia. Heraclidis Pontici et Nicolai Damasceni quae supersunt. Ad optimorum librorum fidem accurate edita. Editio stereotypa [Textus] / Aelianus. Lipsiae: Sumptibus et typis Car. Tauchnitii, 1829.
12. Aristoteles. De anima [Textus] / Aristoteles // Aristoteles Graece Ex Recensione Immanuelis Bekkeri Edidit Academia Regia Borussica. Volum prius. Berolini: Apud Georgium Reimerum, 1831. – P. 402-435.
13. Aristoteles. Methaphysica [Textus] / Aristoteles // Aristoteles Graece Ex Recensione Immanuelis Bekkeri Edidit Academia Regia Borussica. Volum alterum. Berolini: Apud Georgium Reimerum, 1831. – P. 980-1093.
14. Benedictus de Spinoza. Tractatus Politicus [Textus] / Benedictus de Spinoza // Benedicti de Spinoza Opera quae supersunt omnia. Ex editionibus principibus denuo edidit et praefatus est Carolus Hermannus Bruder. Vol. 2 : De intellectus emendatione; Tractatus politicus; Epistolae. – Lipsiae, 1844. – P. 43-136.
15. Cicero. Tusculanarum Disputationum. Liber quinque. [Textus] / Cicero; recognovit et explanavit Dr. Raphaël Kühner editio quarta auctor et emendator. Ienae: Typis et sumptibus Friederici Frommann, 1853.
16. Cicero. Cicero in Twenty-Eight Volumes. Vol. 3 : De oratore. In Two Volumes. Vol. 1: Book 1, 2 [Textus] / Marcus Tullius Cicero; with an English Translation by E.W. Scutcheon; Introduction by H. Rackham. London: William Heinemann LTD; Cambridge Mass.: Harvard UP, 1967.
17. Common Sense: The Foundation For Social Science [Text] / Ed. by Frits van Holthoon and David R. Olson. Lanham, N.Y., London: University Press of America, 1987. (Sources in Semiotics, vol. 6; under the General Editorship of John Deely and Brook Williams).
18. Diels H. Die Fragmente der Vorsokratiker. 1 Bd. [Text] / H. Diels, W. Kranz. – Berlin: Weidmannsche Buchhandlung, 1906.
19. Diogenes Laetius. Lives of Eminent Philosophers [Text] / Diogenes Laetius; with an English Translation by R.D. Hicks. In Two Vols. Vol. 1. Cambridge Mass.: Harvard UP; London: William Heinemann LTD, 1959.
20. Diogenes Laetius. Lives of Eminent Philosophers [Text] / Diogenes Laetius; with an English Translation by R.D. Hicks. In Two Vols. Vol. 2. London: William Heinemann; N.Y.: G.P. Putnam's Sons, 1925. (The Loeb Classical Library).
21. Gregoric, Pavel. Aristotle on the Common Sense [Text] / Pavel Gregoric. Oxford: Oxford UP, 2007.
22. Kanungo, Rabindra Nath. Work Alienation: An Integral Approach [Text] / Rabindra Nath. Kanungo. N.Y.: Praeger Publishers, 1982.
23. Kierkegaard, Søren. The Concept of Irony with Continual Reference to Socrates. Notes on Schelling's Berlin Lectures [Text] / Søren Kierkegaard. Edited and Translated by Howard V. Hong and Edna H. Hong With Introduction and Notes. Princeton UP, 1989.
24. Plato. Respublica [Textus] / Plato // Platonis opera. Recognovit revique adnotatione critica instruxit Ioannes Burnet, in Universitate Andream litterarum graecarum professor, Collegii mertonensis olim socium. T. VI: Tetralogiam VIII continens. Oxonii: E Typographeo Clarendoniano, 1905. P. 327-621. (Scriptorum Classicorum Bibliotheca Oxoniensis).

25. Schaeffer, John D. *Sensus Communis: Vico, Rhetoric, and the Limits of Relativism* [Text] / John D. Schaeffer. Durham and London: Duke UP, 1990.
26. Scheler, Max. *Die Darstellung des Menschen im Kosmos* (1928) [Text] / Max Scheler. – 12 Aufl. – Bonn: Bouvier, 1991.
27. Seneca, De ira [Text] / L.A. Seneca // Seneca. *Moral Essays. In Three Vols. With an English Translation By John W. Bastore.* Vol. 1. London: William Heinemann LTD, N.Y.: G.P. Putnam's Sons, 1928. P. 106-355. (The Loeb Classical Library).

REFERENCES:

1. Avl, Gellij, 2007. Atticheskie nochi. Knigi I-X [Attic nights. Books 1-X]. SPb. IC «Gumanitarnaja Akademija». (in Russian)
2. Avl, Gellij, 2008. Atticheskie nochi. Knigi XI-XX [Attic nights. Books XI-XX]. SPb. IC «Gumanitarnaja Akademija», 2008. (in Russian)
3. Gil'debrand, D., 1999. *Metafizika ljubvi* [Metaphysics of love]. SPb.: «Aletejja», TO «Stupeni». (in Russian)
4. Ivin, A.A., 2015. *Sovremennaja filosofija nauki* [Modern philosophy of science]. Berlin: Direkt-Media. (in Russian)
5. Kudashov, V.I., Mosienko M.K. Funkcii zdravogo smysla v obydennom soznanii [Features common sense in everyday consciousness]. *Vestnik NGU. Serija: Filosofija.* 2004. Tom 12, vypusk 3. S. 19-24. (in Russian)
6. Lebid', A.E. Na zakhyst zdorovoho hluzdu realistychnoy teorii istyny Dzh. E. Mura [In defense of common sense realist theory of truth J. E. Moore]. *Naukovyy visnyk Chernivets'koho universytetu. Zbirnyk naukovykh prats'.* Vyp. 726-727. *Filosofiya,* 14-18. (in Ukrainian)
7. Nitschte, F., 1993. *Tak kazav Zaratustra. Zhadannya vldy* [Thus Spoke Zarathustra. Lust of power]. Vyd-vo «Osnovy», Kiyv; Vyd-vo khud. lit. «Dnipro». (in Ukrainian)
8. Prokopenko, V.V., 2012. *Filosofskaja pajdejja i platonovskij vopros* [The philosophical and Platonic Paideia question]. Monograf SPDFL Chal'cev A.V., Kharkiv (in Russian)
9. Reshetova, A.E., 2008. *Zdravyj smysl v kontekste obosnovanija filosofskogo znaniya / Anastasija Evgen'evna Reshetova. Disertacija na soiskanie uchjonoj stepeni kandidata filosofskih nauk (special'nost' 09.00.11 – social'naja filosofija)* [Common sense in the context of a substantiation of philosophical knowledge]. Cheboksary: FGOU VPO «Chuvashskij gosudarstvennyj universitet imeni I.N. Ul'janova». (in Russian)
10. Skovoroda, H., 2011. *Povna akademichna zbirka tvoriv* [Povny akademichna zbirka tvoriv]. Kharkiv–Edmonton–Toronto: Maydan; Vydavnytstvo Kanads'koho Instytutu Ukrayins'kykh Studiy (in Ukrainian, Russian, Church-Slavonic, Latin, and Ancient Greek)
11. Aelianus. *Varia historia. Heraclidis Pontici et Nicolai Damasceni quae supersunt. Ad optimorum librorum fidem accurate edita. Editio stereotypa.* Lipsiae: Sumtibus et typis Car. Tauchnitii, 1829. (in Latin)
12. Aristoteles. *De anima.* / Aristoteles. In *Aristoteles Graece Ex Recensione Immanuelis Bekkeri Edidit Academia Regia Borussica. Volum prius.* Berolini: Apud Georgium Reimerum, 1831. P. 402-435. (in Classical Greek)
13. Aristoteles. *Methaphysica.* / Aristoteles. In *Aristoteles Graece Ex Recensione Immanuelis Bekkeri Edidit Academia Regia Borussica. Volum alterum.* Berolini: Apud Georgium Reimerum, 1831. P. 980-1093. (in Classical Greek)
14. Benedictus de Spinoza. *Tractatus Politicus / Benedictus de Spinoza. In Benedicti de Spinoza Opera quae supersunt omnia. Ex editionibus principibus denuo edidit et praefatus est Carolus Hermannus Bruder. Vol. 2 : De intellectus emendatione; Tractatus politicus; Epistolae.* – Lipsiae, 1844. – P. 43-136. (in Latin)
15. Cicero. *Tusculanarum Disputationum. Liber quinque. Recognavit et explanavit Dr. Raphaël Kühner editio quarta auctor et emendator.* Ienae: Typis et sumptibus Friederici Frommann, 1853. (in Latin)
16. Cicero. *Cicero in Twenty-Eight Volumes. Vol. 3 : De oratore.* In *Two Volumes. Vol. 1: Book 1, 2 / Marcus Tullius Cicero; with an English Translation by E.W. Scutcheon; Introduction by H. Rackham.* London: William Heinemann LTD; Cambridge Mass.: Harvard UP, 1967. (in Latin and English)
17. *Common Sense: The Foundation For Social Science.* Ed. by Frits van Holthoon and David R. Olson. Lanham, N.Y., London: University Press of America, 1987. (Sources in Semiotics, vol. 6; under the General Editorship of John Deely and Brook Williams). (in English)
18. Diels H. *Die Fragmente der Vorsokratiker. 1 Bd.* / H. Diels, W. Kranz. Berlin: Weidmannsche Buchhandlung, 1906. (in Greek, Latin, and German)
19. Diogenes Laetius. *Lives of Eminent Philosophers. With an English Translation by R.D. Hicks.* In *Two Vols. Vol. 1.* Cambridge Mass.: Harvard UP; London: William Heinemann LTD, 1959. (in Ancient Greek and English)
20. Diogenes Laetius. *Lives of Eminent Philosophers. With an English Translation by R.D. Hicks.* In *Two Vols. Vol. 2.* London: William Heinemann; N.Y.: G.P. Putnam's Sons, 1925. (The Loeb Classical Library). (in Ancient Greek and English)
21. Gregoric, Pavel. *Aristotle on the Common Sense / Pavel Gregoric.* Oxford: Oxford UP, 2007. (in English)
22. Kanungo, Rabindra Nath. *Work Alienation: An Integral Approach.* N.Y.: Praeger Publishers, 1982. (in English)
23. Kierkegaard, Søren. *The Concept of Irony with Continual Reference to Socrates. Notes on Schelling's Berlin Lectures.* Edited and Translated by Howard V. Hong and Edna H. Hong With Introduction and Notes. Princeton UP, 1989. (in English)
24. Plato. *Respublica / Plato.* In *Platonis opera. Recognavit revique adnotatione critica instruxit Ioannes Burnet,* in *Universitate Andreana litterarum graecarum professor, Collegii mertonensis olim socium. T. VI: Tetralogiam VIII continens.* Oxonii: E Typographeo Clarendoniano, 1905. P. 327-621. (Scriptorum Classicorum Bibliotheca Oxoniensis). (in Classical Greek)
25. Schaeffer, John D. *Sensus Communis: Vico, Rhetoric, and the Limits of Relativism.* Durham and London: Duke UP, 1990. (in English)
26. Scheler, Max. *Die Darstellung des Menschen im Kosmos* (1928) / Max Scheler. – 12 Aufl. – Bonn: Bouvier, 1991. (in German)
27. Seneca, De ira / L.A. Seneca. In *Seneca. Moral Essays. In Three Vols. With an English Translation By John W. Bastore.* Vol. 1. London: William Heinemann LTD, N.Y.: G.P. Putnam's Sons, 1928. P. 106-355. (The Loeb Classical Library). (in Latin and English)